

MONESTIR DE RUEDA. Interior del claustre.

que durant els segles XVI i XVII s'enderrocaren i es reconstruïren al costat sud del claustre, a fi de tenir la gran plaça. Al costat est es bastí el nou palau abacial d'estil barroc. Amb la desamortització de Mendizábal començà la degradació dels edificis que acabaren en un estat ruïnós i d'abandonament. El Govern d'Aragó inicià, l'any 1991, campanyes de restauració que varen finalitzar el 2003. El palau abacial fou convertit en "la Hospederia d'Aragón".

A través de la Porta Reial, barroca dels segles XVI i XVII, s'accedeix a la plaça de Sant Pere i a tot el conjunt monàstic. L'església, d'estil gòtic cistercenc, consta de tres naus cobertes amb volta de creueria, capçada per tres absis carrats. El fet que l'obra principal es realitzà durant el segle XIII, però una altra part no s'acabà fins a finals del XIV va provocà un canvi constructiu. La primera fase és amb carreus de pedra i finestres gòtic mentre que la segona i final és amb maons i finestres de traceria mudèjar. Al mur nord, s'hi adossaren, més tard, tres capelles. El claustre és gòtic però també patí el mateix llarg procés constructiu. La decoració del segle XIII és amb motius geomètrics i vegetals. En canvi, la del XIV és figurada. Les dependències són, naturalment, a l'entorn del claustre. Destaca la sala capitular i el refetor.

Text: Joan Codina i Bernaus.
Imatges: Wikipèdia, oct 2015

AARS

AMICS DE L'ART ROMÀNIC DE SABADELL

Núm. 155

24 i 25 d'octubre de 2015

ARAGÓ

ALCANYÍS (TEROL)

Els ibers, i després els romans, poblaren un indret anomenat *Alcanyís el Vell* que, més tard, fou abandonat. En la ubicació actual, dalt d'un turó, els romans bastiren una fortalesa, però el poblament es creu que fou degut als

ALCANYÍS. Vila i castell

musulmans, com es desprèn del topònim. Foren necessàries dues reconquestes. La primera el 1157, pel comte Ramon Berenguer IV i la segona i definitiva, el 1179, pel comte rei Alfons el Cast el qual va cedir el castell a l'orde de Calatrava, cosa que va provocar un dur enfrontament, de més de tres segles, entre el Consell de la Vila i l'orde. A inicis del segle XV, el Consell aconseguí ser preponderant i a finals, el seu domini ja va ser gairebé total. Fou llavors quan s'inicià una gran remodelació de la vila.

Església de Santa Maria la Major

El temple gòtic es construï al segle XIII. Avui només es conserva el gran campanar i alguns fragments. Constava de tres naus, la central més alta, capçades per un absis poligonal amb girola i capelles radials. La grandiositat de la torre campanar, es deu al desig de la vila d'erigir un símbol de poder davant del senyor del castell. L'any 1407, per mitjà d'una butlla papal, rebé la categoria de col·legiata, la qual mantingué fins al 1851. L'any 1732 s'adossà a la capçalera la capella de la Solitud per acollir les imatges de la Mare de Déu de la Solitud i del Sant Crist.

ALCANYÍS. Col·legiata de Santa Maria

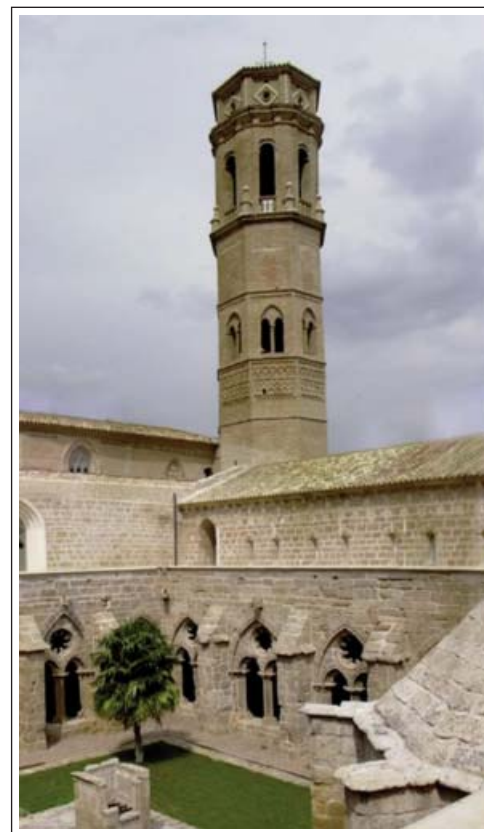
El 1736, l'edifici estava bastant deteriorat i havia quedat petit. Es decidí la seva demolició i la construcció d'un gran temple barroc. Solament es conservaren les parts esmentades anteriorment i la capella de la Solitud. Les obres varen acabar a finals d'aquell segle. De la façana principal destaca la portada que està emmarcada per un gran arc de mig punt i concebuda com un retaule de tres cossos. Al cos inferior hi ha les imatges de Sant Pere i Sant Pau. Al del mig la de la Mare de Déu, flanquejada per quatre arcàngels. I a la superior Sant Tomàs d'Aquino i Sant Vicenç Ferrer. A l'interior del temple hi ha el retaule major que originàriament era de finals del segle XVIII. Durant la guerra civil, totes les seves escultures foren destruïdes, però més tard es reconstruïren. A la sagristia es conserven valuoses pintures gòtiques de finals del segle XV i també sis taules renaixentistes d'inicis del XVI.

i la capçalera i entre 1518 i 1522, ho foren per segona vegada. En finalitzar les obres fou consagrada pel papa Adrià VI. Durant la guerra civil, patí un gran incendi que destruï tots els retaules i també els dos superbes sepulcres gòtics, de Juan Fernández de Heredia i el del bisbe Martín Garcia Puyazuelo. L'any 1944 s'efectuà una primera restauració en què es varen alterar les cobertes. Una segona, de pràcticament tot el temple, es realitzà entre 1991 i 2003.

L'edifici és gòtic cistercenc i per tant no té decoració. Consta de tres naus, separades per pilars quadrangulars i cobertes amb volta de creueria. La capçalera va ser modificada i té tres capelles carrades. El creuer ampliat té una coberta de creueria estrellada. El campanar primitiu es destruï el 1838 quan s'edificà l'actual. És d'estil neoclàssic i molt alt. El cos inferior és quadrat i el superior també, però amb xamfrans. A l'interior del temple hi ha un modern retaule major, que és de 1944, però que imita el destruït, del segle XV. Representa els misteris del Rosari.

REAL MONASTERIO DE NUESTRA SEÑORA DE RUEDA (SARAGOSSA)

L'any 1182, Alfons el Cast cedí als cistercencs el castell i la vila, amb el gran terme inclòs, d'Escatrón. El 1202, en el terme, es fundà el monestir. Durant tot el segle XIII s'efectuaren les obres principals. El 1238 ja es va consagrar l'església, però la construcció va continuar i no es va finalitzar fins a principis del segle XV. Des de l'inici també es va fer l'obra hidràulica, que constava d'una resclosa, una roda per elevar l'aigua del riu i un aqüeducte gòtic capaç de fer arribar l'aigua al monestir. A l'indret actual de la plaça de Sant Pere hi havia algunes dependències

MONESTIR DE RUEDA. Claustre i campanar.

El compromís de Casp

Acord pres en aquesta vila el juny de 1412 pels parlamentaris elegits a la *Concòrdia d'Alcanyís* després de deliberar, durant tres mesos, sobre la successió de Martí l'Humà, rei de la Corona d'Aragó, que havia mort sense descendència. La sentència que dictaren fou a favor de Ferran d'Antequera, amb el qual s'instal·là la dinastia dels Trastàmara. Va ser proclamat rei des de la porta de la Col·legiata de Santa Maria.

Castell del Batlle o del Compromís

Va ser construït l'any 1394, damunt les ruïnes d'un de musulmà, per l'orde de l'Hospital, a fi d'allotjar el seu batlle i també com a convent (complementat per la Col·legiata de Santa Maria). El 1412 va acollir les reunions del *compromís de Casp*. Les diverses guerres, el varen malmetre progressivament fins a la seva destrucció quasi total. Actualment hi ha algunes parts restaurades. L'edifici original era de planta irregular i allargada, amb dues torres i murs amb merlets i contraforts.

Col·legiata de Santa Maria la Major

Després de la conquesta de la vila, la mesquita es convertí en la primera església cristiana. L'orde de L'Hospital construï el temple actual des de finals del segle XIV fins a inicis del XV. L'any 1394 es varen ampliar el creuer

CASP. Col·legiata de Santa Maria.

CASP. Nau central de la Col·legiata..

Llotja

La Llotja és un edifici gòtic tardà del segle XV. Inicialment era solament de planta baixa, amb un pòrtic obert per mitjà de tres grans arcs apuntats i cobert amb voltes de creueria. Durant el segle XVI s'hi afegí un pis que té una galeria amb arcs de mig punt sostinguts per columnetes. Encara el XVIII, fou rematat per un ràfec amb llunetes i òculs. L'interior ha sofert moltes remodelacions i avui acull dependències municipals.

Casa consistorial

Fou bastida al segle XVI, en estil renaixentista. Consta de planta baixa i dos pisos. La façana principal és amb carreus de pedra. A la planta baixa s'obre una porta de mig punt flanquejada per pilastres i dues finestres. Al

ALCANYÍS. Casa de la Vila i la Llotja.

primer pis, i al centre, hi ha l'escut de la vila flanquejat per columnes decorades que sostenen un frontó triangular i a cada banda una finestra, amb la mateixa decoració. El segon pis té una galeria amb cinc arcs de mig punt recolzats per columnetes. La façana està coronada per un ràfec de fusta molt volat. L'interior ha sofert nombroses reformes, especialment durant el segle XVIII.

Castell dels Calatraus

El seu origen és musulmà. Com ja s'ha esmentat anteriorment fou cedit a l'orde de Calatrava per Alfons el Cast. La seva planta és trapezoïdal. A la zona nord del recinte hi ha les dependències més antigues que corresponen a etapes medievals mentre que a la zona sud hi ha les parts més modificades i l'antic palau barroc dels Comanadors.

Entre les construccions medievals hi ha la torre de l'homenatge, gòtica del segle XIII, de planta quadrada i quatre nivells, decorada amb unes magnífiques pintures murals del segle XIV, on es representa la conquesta de València. La capella és romànica, d'inicis del segle XIII i dedicada a Maria Magdalena. Té una sola nau coberta amb volta lleugerament apuntada i un portal de mig punt, amb decoració escacada. A l'interior hi ha el sepulcre d'alabastre de Juan de Lanuza, esculpit per Damià Forment el 1537. Dins de l'atri es conserven pintures murals de l'any 1200, amb escenes del Nou Testament i de combat entre calatraus i musulmans. Adossat a la capella es

bastí, al segle XIV, un claustre gòtic d'un sol pis, amb arcades ogivals i embigat de fusta al qual s'accedeix per mitjà d'una petita porta romànica. També es construï una segona església, gòtica amb portal romànic.

Quant a les construccions de la zona sud són el fruit de les reformes i ampliacions més importants que es produïren al castell. Foren durant el segle XVIII per convertir-lo en un palau residencial, el "Palau dels Comanadors", d'estil barroc, amb una bonica façana principal. Va patir destrosses durant les diverses guerres. Els anys 1960 el palau es restaurà i es convertí en parador de turisme. Des de 1992 fins al 2001 s'han restaurat i condicionat la resta de les estances.

ALCANYÍS. Castell dels Calatraus.

La concòrdia d'Alcanyís

És un acord subscrit al castell d'aquesta vila el 15 de febrer de 1412, pels representants del Principat de Catalunya i els dels regnes d'Aragó i de València, pel qual delegaven a uns compromissaris la facultat de nomenar el successor del rei Martí l'Humà. Compromissaris que es van reunir a la vila de Casp.

CASP (SARAGOSSA)

El primer assentament a la rodalia de l'actual Casp és dels *sedetans*, tribu ibera del segle III aC. El poblament es deu als musulmans, que construïren un important nucli de cases i una fortalesa al turó. La vila que s'originà posteriorment fou conquerida, l'any 1169, per Alfons el Cast que per mitjà d'una permuta la cedí a l'orde de l'Hospital. El castell fou reformat i ampliat per utilitzar-lo com a residència del batlle dels hospitalers. El 1392, Juan Fernández de Heredia, gran mestre de l'orde, va comprar la part de la vila que no era de la seva propietat i va fundar un convent. El 1394 aconseguí que l'església tingués la categoria de col·legiata i la dotà amb tresors i relíquies. La més important és la de la Vera Creu. Actualment la vila de Casp compta amb poc menys de 10.000 habitants.

CASP. Castell del Batlle o del Compromís.